

Motion till riksdagen 2018/19:59

av Roger Richtoff m.fl. (SD)

med anledning av skr. 2017/18:290 Anskaffning av medelräckviddigt luftvärn

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka de ekonomiska konsekvenserna av att säga upp avtalet om inköp av Patriotsystemet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inhämta en offert rörande kostnaden för inköp av Aster 30 med svensk sensor och tillhörande CAMM-robotar från tillverkaren MBA och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverigedemokraterna delar regeringens och Försvarmaktens bedömning av det behov som Sverige har av ett medelräckviddigt luftvärn. Försvarmaktens förmåga att undvika bekämpning är central. Aktiva såväl som passiva skyddsåtgärder mot detta, t.ex. i form av stridsflyg och luftvärn, är oerhört viktiga. Viktigast vid utformningen av luftförsvaret är att angriparen inte kan flygbekämpa mål ohotad med relativt billiga korträckviddiga vapen. Luftvärnet kommer även vid en kraftig utbyggnad bara att räcka till för att skydda ett fåtal mål i Sverige. Luftvärnet kan inte heller förväntas skapa ett fullgott skydd. Det kan dock försvåra och göra angrepp av prioriterade mål som t.ex. flygbaser kostsammare för motståndaren. Inget luftvärnssystem är bra mot alla mål. Mot överljudsrobotar, särskilt ballistiska robotar, har korträckviddigt luftvärn såsom det nyligen anskaffade eldenhetssystem 98 i realiteten ingen verkan. Elde 98 har begränsad verkan mot kryssningsrobotar, helikoptrar och flygplan på lägre höjd. Ett luftvärnssystem med lång räckvidd och god höjdtäckning blir också ett värdefullt tillskott till integrationen med flygvapnet.

Av just detta skäl är det av synnerlig vikt att det val som görs här ger Försvarmakten ett system som är så väl utformat som möjligt, eftersom man annars löper risk för att skapa luckor i det svenska försvarets förmåga som blir svåra att täppa till.

Det finns dock flera problem med den av regeringen valda lösningen, dvs. att gå vidare med det amerikanska Patriotsystemet. Eftersom det är troligt att det vapensystem som vi nu köper in kommer att finnas kvar i den svenska försvarsmakten under mycket lång tid så är det här inköpet ett strategiskt val som inte låter sig ändras på med lätthet.

Det huvudsakliga alternativet till Patriotsystemet har sedan början av processen varit ett system baserat på den fransk-italiensk-brittiska roboten Aster-30. Vi menar att ett sådant system skulle vara ett bättre val för Försvarsmaktens behov än vad Patriot är. Skälen till detta kan sammanfattas i följande punkter:

- Patriotsystemet har sämre målsökning än Aster-30.
- Patriotsystemet är dyrare både i inköp och i drift.
- Patriotsystemet har dubbelt så lång omladdningstid som Aster-30.
- Patriotsystemet kräver tre gånger så mycket manskap som Aster-30 med svenska sensorer.
- Patriotsystemet är inte möjligt att integrera på Visbykorvetterna, vilket däremot är möjligt med ett annat kostnadseffektivt system – CAMM.
- Eftersom det pågår utveckling av modernare Aster-30-robotar kommer systemet att kunna uppgraderas inom ett par år.

Av dessa skäl föreslår vi att regeringen undersöker möjligheterna att säga upp avtalet om inköp av Patriotsystemet och i stället begära en offert från tillverkaren av Aster-30 med svenska sensorer för att sedan välja det tekniskt bästa och mest kostnadseffektiva systemet. Vår övertygelse är att en seriös jämförelse kommer att tydliggöra att det bästa systemet är Aster-30 med svenska sensorer och bärare kompletterat med CAMM-robotar, något som kan ske i en paketslösning från tillverkaren MDBA.

Det måste ses som anmärkningsvärt att riksdagen inte får ta ställning till en sådan offert innan beslutet om inköp av Patriot redan är fattat. Tillverkaren har redan erbjudit sig att presentera en sådan lösning inför försvarsutskottet, vilket dock övriga partier har tackat nej till. Aktuell skrivelse kommer alltså i praktiken efter att frågan redan är avgjord, vilket är demokratiskt tvivelaktigt.

1 Målsökningssystemen

Patriot och Aster-30 använder sig av delvis olika system för målsökning, och det är värt att här göra en kortare teknisk genomgång.

1.1 Aster-30

I systemet Aster-30 har roboten en aktiv radarmålsökare som är särskilt anpassad för verkan mot lågt flygande mål. Principen för ett engagemangsförlopp är att eldenhetens multifunktionsradar detekterar ett mål och bestämmer dess position. Alla upptäckta mål sänds till förbandets ledningsplats, där beslut om engagemang tas. Via länk, radio eller fiber överförs skjutdata till någon av förbandets robotlavetter, varvid roboten avfyras. Enhetens radar fortsätter att följa målet, och via radar överförs kontinuerligt målets position och fart till roboten. Roboten styr därefter mot den beräknade målpositionen. Roboten startar i slutfasen sin egen målsökare som låser på målet.

Det väsentliga här är att i den här typen av systemlösning behöver inte systemets radar själv se målet under hela skjutförloppet eftersom robotens egen målsökare själv kan styra mot målet.

1.2 Patriot

Patriot började utvecklas i slutet på 1960-talet och togs i bruk 1976. Systemet använder sig av styrprincipen track-via-missile (TVM), vilket innebär att den semiaktiva målsökaren skickar ned sin "bild" av målet till eldenheten där den jämförs med belysningsradarns uppfattning om målet. Styrkommandon beräknas därefter och skickas upp till roboten via en datalänk. TVM-styrning ger möjligheter till bättre störskydd.

Förbandets centrala punkt är radarn AN/MPQ-53. Robotarna till systemet har utvecklats i olika steg, vilket innebär att vilken typ av robot systemet använder är viktigt för att ge en korrekt bild av dess kapacitet.

Den nyaste roboten till Patriot är PAC-3, som har en aktiv radarmålsökare. PAC-3 uppges klara av att bekämpa alla måltyper men är särskilt framtagen för att bekämpa ballistiska robotar (TBM). PAC-3-roboten är dock mycket dyr, uppskattningsvis 50–80 miljoner kronor per robot. De stora begränsningarna med Patriot, liksom alla andra semiaktiva och TVM-styrda system, är att eldledningsradarn måste följa målet under hela skjutförloppet, vilket är svårt på grund av terrängen. Här är Patriot mer begränsat i kapacitet jämfört med Aster-30 eftersom Patriots radar enbart klarar av att belysa mål i en 120-graderskon, medan Aster-30 i princip inte har en sådan begränsning.

2 Bedömd kostnad per system

Vid kontakt med MDBA:s företrädare har man gjort bedömningen att Aster-30 är väsentligt billigare än Patriotalternativet. Det är viktigt att få ett bredare beslutsunderlag för en lösning baserad på Aster-30 (inklusive CAMM-robotar) för att kunna fatta ett välinformerat beslut om vilket luftvärnssystem som ska införskaffas.

Det har förekommit ett antal olika prisuppgifter rörande vad inköpet av Patriot egentligen kommer att kosta. Regeringen redovisar i aktuell skrivelse inte exakt vad systemet kan komma att kosta, men är däremot tydliga med att anskaffning ska ske inom ramen för befintlig materielbudget i den form den antogs i samband med förra årets budgetbehandling. I och med att regeringen inte har aviserat någon budgetförstärkning finns det en påtaglig risk för att inköpet av luftvärnssystem kan bli en gökunge som gör det svårt att möjliggöra alla övriga materielköp som redan har skjutits upp alltför länge. Med den bakgrunden är det värt att komma ihåg att av allt att döma är Aster-30 med svensk sensor och bärare det av dessa två system som skulle leverera önskad kapacitet till lägre kostnad.

Det saknas skäl att tro att en förnyad beräkning av kostnaderna skulle finna att Patriotsystemet skulle vara billigare än en variant av Aster-30. Den nu aktuella affären rörande fyra eldenheter kommer i första steget att kosta ungefär 12 miljarder kronor, och vid full leverans 28 miljarder kronor. Som jämförelse har Eurosam uppgett offentligt att de kunde ge en offert på ca 8,5 miljarder kronor för fyra eldenheter med

SAMP/T med initial förmåga redan 2020 (notera dock att detta alternativ inte innehöll svenska sensorer).

Det är dessutom värt att påpeka att för att Patriot ska kunna fungera optimalt krävs sannolikt flera olika robottyper. Den mest avancerade modellen PAC-3 MSE (som krävs för att systemet ska ha en teoretisk chans att bekämpa ballistiska missiler) är också den dyraste. Det finns därför anledning att misstänka att den svenska beställningen kommer att innehålla en blandning av PAC-3 MSE och den äldre (och sämre) modellen PAC-2. Argumentet är att man kan använda varianter av PAC-2 till bekämpning av exempelvis flyg, vilket teoretiskt sett är korrekt men i praktiken begränsar systemets flexibilitet på grund av den långa omladdningstiden (se nedan).

Utöver de direkta kostnaderna för inköp finns det studier som pekar på att kostnaden för drift också är högre. I en studie från Försvvarshögskolan gjordes en jämförelse mellan de två luftvärnssystemen som sammanfattningsvis visar att kostnaden per avfyrning är uppskattningsvis 20 procent högre för Patriot vid ett par olika tänkta scenarier för användning. En intressant detalj i jämförelsen är att det särskilt är den senaste modellen PAC-3 som är dyr, och ju fler av den modellen som används, desto dyrare blir Patriot i jämförelse med Aster-30.

I utredningen Försvvarsmaktens långsiktiga materielbehov (SOU 2018:7) konstaterar utredaren att inköpet av Patriot kommer att låsa en betydande del av Försvvarsmaktens materielbudget under perioden fram till 2029, givet att inte omfattande utökningar av försvarsbudgeten äger rum. Detta är olyckligt i ett läge där det finns stora materielbehov och understryker ytterligare behovet av kostnadseffektivitet.

3 Omladdningstid

Patriotsystemet har en kapacitet på 16 stycken PAC-3-robotar per utskjutningsplattform, alternativt fyra robotar typ PAC-2 GEM-T om det alternativet används. Som tidigare nämnts har Patriotsystemet flera olika robotar beroende på vilken typ av insats som är aktuell. Problemet är för Patriots del att man inte kan vara helt säker på vilken typ av insats som är aktuell för den enskilda plattformen. Det betyder att om plattformen är laddad med GEM-T-robotar för bekämpning av stridsflyg men det i stället uppstår ett behov av insats mot kryssningsrobotar måste omladdning ske. Detsamma gäller om det sker flera anfall i successiva vågor där den enskilda plattformen hinner avfyr samtliga robotar som den för tillfället är laddad med. Beräknad omladdningstid för en Patriotplattform är omkring 60 minuter.

Aster-30 har delvis samma problem med målmättnad, men den fördelen att roboten har kapacitet för bekämpning av såväl stridsflyg som kryssningsrobotar. Man har därmed ökad flexibilitet. Dessutom är omladdningstiden för Aster-30 endast 30 minuter, dvs. hälften av Patriots. För att ge ytterligare flexibilitet ska systemet förstärkas med CAMM (se nedan).

4 Manskapskravet

För att bemanna Patriotsystemet krävs ungefär tre gånger så mycket manskap som Aster-30 med svensk sensor skulle kräva. Det säger sig självt att detta kommer att ställa högre krav på Försvarsmakten.

5 Luftvärn för korvetter

Det har många gånger konstaterats, bl.a. i SOU 2018:7, att Visbykorvetterna liksom samtliga andra ytfartyg saknar robotluftvärn, vilket gör att de utan risk kan bekämpas från luften av en kvalificerad angripare. För detta ändamål överväger flera länder (bl.a. Finland och Brasilien) alternativet CAMM, en robot med både landbaserade och sjöbaserade versioner. Denna robot monteras på Visbykorvetterna och potentiellt på de kommande nya ytfartygen. Som jämförelse går det inte att montera någon variant av Patriot på svenska fartyg.

Fördelen med detta är att man på så vis kan skapa ett djup i luftförsvaret där korvetter bestyckade med CAMM-robotar fungerar som luftvärnsplattformer och kompletterar de eldenheter som finns på land.

Roger Richtoff (SD)

Josef Fransson (SD)

Björn Söder (SD)

Caroline Nordengrip (SD)

Paula Bieler (SD)